

Az internethozzáférés-korlátozás szabályozása Indiában a bírósági gyakorlat tükrében

GOSZTONYI GERGELY*

Bár az alapvető jogok védelme szempontjából létfontosságú lenne, hogy mindenki korlátlanul férhessen hozzá a nyílt, biztonságos és megbízható internethez, India öt egymást követő évben a legtöbb internetkorlátozást alkalmazta a világon, és az ismert leállítások és korlátozások száma talán nem is tükrözi a teljes valóságot. A tanulmány az internetkorlátozások indiai jogi kereteit mutatja be az ország bírói gyakorlatán keresztül, és megkérdőjelezi, hogy a tervezett „korszerű és jövőbe mutató jogi keret”, a Digital India Act megoldja-e a nem mindig indokolt korlátozások gyakorlatát, mivel a kormány a jelek szerint 2024-ben is folytatta korábbi gyakorlatát.

Kulcsszavak: internet-hozzáférés korlátozása, India, Legfelsőbb Bíróság, távirótörvény, digitális India

The Regulation of Internet Access Restrictions in India in the Light of Judicial Practice

While it is vital for the protection of fundamental rights that everyone has unrestricted access to an open, secure and reliable internet, India has had the most internet restrictions in the world for five consecutive years, and the number of known shutdowns and restrictions may not even reflect the real data. The study looks at the legal framework for internet restrictions in India through the country's judicial practice and questions if the proposed „modern and future-ready legal framework”, the Digital India Act, will address the practice of restrictions that are not always justified, as the government appears set to continue its previous practice in 2024.

Keywords: internet access restrictions, India, Supreme Court, Telegraph Act, Digital India

1. Bevezetés

Narendra Modit 2014-ben választották meg India miniszterelnökévé, nagy reményeket fűzve hozzá: a függetlenség 1947-es elnyerése óta tizenötödik kormányfőtől az instabilitás, a bizonytalanság és a sodródás megszüntetését – vagy legalábbis csökkentését – várták indiaiak milliói, és

* Habilitált egyetemi docens, Eötvös Loránd Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar. A tanulmány a Bolyai János Kutatási Ösztöndíj és a Kulturális és Innovációs Minisztérium ÚNKP-23-5 kódszámú Új Nemzeti Kiválóság Programjának a Nemzeti Kutatási, Fejlesztési és Innovációs Alapból finanszírozott szakmai támogatásával készült.

azt, hogy a hatalmas népességű ország komoly lépéseket tegyen a 21. századba való „belépésre”, azaz a technológiai lemaradás csökkenjen a többi ázsiai országgal szemben.¹ „Ez India pillanata. Problémái, a tartós szegénység, a közösségek közötti feszültségek, az esélyek és az oktatás elérhetőségének egyenlőtlensége ellenére India dinamikus, ötlettel, sokszínű és változásra képes ország lehet”² – hangzott a várakozás. Közben pedig a legújabb becslések szerint (bár a hivatalos adatokra még várni kell) India 2023-ban a világ legnépesebb országává vált, megelőzve Kínát.

Hiába van immár kilenc éve hatalmon Modi, úgy tűnik, a pillanatot nem sikerült megragadni, sem a reményeket beváltani – ráadásul a világ vezetői is csöndben maradtak a demokratikus intézmények szisztematikusan tűnő leépítése láttán. A kormányzati lépések fájóan ismerősek a hibrid rendszerek vizsgálói számára:³ „Az egykor virágzó sajtó nagy részét kormányzati befolyás alá vonják, az igazságszolgáltatás függetlensége folyamatosan megkérdőjeleződik, letöltendő börtönbüntetésre ítélik a hatalom ellen tiltakozókat, az ellenzékiek pedig zaklatás vagy karaktergyilkosságok áldozatai lesznek, és a kisebbségek félelemben élnek.”⁴ Az ország vezetésének és ebből következően a lakosságnak a toleranciátűrő képessége is egyre csökken, ami újabb és újabb problémákhoz vezet. Hogy a média folyamatosan erősödő ellenőrzésnek van kitéve az országban, a világ számára talán akkor vált egyértelművé, amikor India 2023 elején megakadályozta a BBC Modiról szóló dokumentumfilmjének indiai sugárzását,⁵ egyértelműen cenzúrázva azt.⁶ Így bár India hivatalosan a világ legnagyobb demokratikusan működő országa, a jelenlegi tendenciák hovatovább megkérdőjelezzik, jogosan nevezhető-e még demokratikusnak.

A média „most arra törekszik, hogy megmutassa, mennyire nacionalista és hazafias, és ezzel a kormánypárt kegyeibe férkőzön”.⁷ A Freedom House legfrissebb, ötvenedik jelentése kiemeli, hogy India 2021-ben elvesztette szabad státuszát, és immár a részben szabad országok között helyezkedik el.⁸ Nagyon hasonló képet mutat a Ríporterek Határok Nélkül huszadik

¹ Narendra Modi to Be Sworn in with Huge Expectations on his Shoulders. *The Guardian*, 2014. május 25., <https://bit.ly/3QwQkNy>.

² India is the World's Most Populous Country: What it Means. *The Diplomat*, 2023. január 25., <https://bit.ly/3WD9Coa>.

³ BOZÓKI András – HEGEDŰS Dániel: A kívülről korlátozott hibrid rendszer. *Politikatudományi Szemle*, 2017/2., 8–17.

⁴ Jemimah STEINFELD: Can India Survive More Modi? 52(1) *Index on Censorship* (2023), <https://doi.org/10.1177/03064220231165359>, 1.

⁵ Az alkotás a miniszterelnök politikai karrierjének legellentmondásosabb epizódját mutatja be, amikor a 2002-es zavargások során muszlimellenes bűncselekmények (gyújtogatás, erőszak) történtek, és számos vizsgálat Modi felelősségét is alátámasztotta az elkövetők által érzett „büntetlenség légköréért”. India Government criticises BBC's Modi Documentary. *BBC*, 2023. január 20., <https://bbc.in/4a8MK39>. Lásd még India Blocks BBC Documentary on Modi from Airing in India. *Reuters*, 2023. január 22., <https://reut.rs/4bmO7wN>.

⁶ Meglepő módon közvetlenül a dokumentumfilm bemutatása után indiai adóügyi tisztviselők egy „adóügyi felmérés” során szabálytalanságokat találtak a BBC indiai leányvállalatánál. Indian Tax Inspectors Leave BBC Offices after Nearly 60 Hours of Questioning. *NPR*, 2023. február 16., <https://n.pr/4b73LvY>.

⁷ Salil TRIPATHI: Modi's Singular Vision for India. 52(1) *Index on Censorship* (2023), <https://doi.org/10.1177/03064220231165389>, 61.

⁸ *Freedom in the World: Marking 50 Years in the Struggle for Democracy*. Freedom House, 2023, <https://bit.ly/3y766sa>, 17.

indexe is, amely Indiát a vizsgált 180 ország közül csak a 150. helyre sorolta, jelezve, hogy „a médiára az egyre tekintélyelvűbb és/vagy nacionalista kormány nyomása nehezedik”.⁹

A helyzet még rosszabb, ha az internethez való szabad hozzáférést vizsgáljuk, ugyanis hiába mondták ki a szupranacionális emberi jogi bíróságok, hogy „mára az internet vált az elsődleges eszközzé, amelyen keresztül a személyek az információk és gondolatok fogadásához és átadásához fűződő szabadságukat gyakorolják”,¹⁰ az internetes tartalmakhoz való hozzáférés jelentősen korlátozott Indiában. Ez lenne az a „digitális India program”, amely 2015-ben még tudásalapú gazdasággá és társadalommá kívánta formálni az országot?¹¹

2. Az internetkorlátozás eszközei

Az internetszabályozáson belül tárgyalandó tartalomkorlátozás többféle megoldását ismeri a szakirodalom, és tartozhatnak közéjük jogszerűek és jogellenesek egyaránt. A legalapvetőbb eset, amikor egyszerű forgalomkezelési vagy hálózatbiztonsági okból történik a korlátozás, ami természetesen – főszabály szerint – jogszerű. Ahhoz ugyanis, hogy az egyre nagyobb mennyiségű adatforgalom optimálisan legyen kezelhető az internetes hálózatokon, óhatatlanul szükséges a forgalom valamiféle menedzselése.¹² Ugyanakkor léteznek olyan beavatkozások is, amelyek megítélése már nem ennyire egyértelmű. Ha magánpiaci cégek korlátoznak, lassítanak bizonyos tartalmakhoz való hozzáférést, az a hálózatsemlegességi szabályok alapján főszabály szerint jogellenes, ám létezhetnek jogszerű esetei is. Ugyanakkor kérdés, melyik kategóriába soroljuk például az (indokolt vagy indokolatlannak tűnő) árdrágítást, vagy a közösségi média felhasználói által leginkább látogatott platformok kezdőoldalán megjelenő tartalmak vagy a keresőmotorok találati sorrendjét meghatározó algoritmusok módosítását. Ezeknél nem adható egységes és egyértelmű válasz – esetről esetre kell vizsgálni a felmerülő kérdéseket.

A harmadik esetkör az állam által végzett tartalomkorlátozás, amely kétféle lehet: vagy az internetszolgáltatók korlátoznak bizonyos tartalmakat az állam (bíróság vagy jogszabály általi) kötelezése alapján, vagy maguk az államok a saját hatalmuk fenntartása érdekében – cenzurális jelleggel¹³ – korlátozzák részben vagy egészen a hozzáférést bizonyos szolgáltatásokhoz vagy akár az internethez. 2011-ben az ENSZ véleménynyilvánítás szabadságáért felelős különleges jelentéstevője felsorolt néhány módot, ahogyan az államok egyre inkább cenzúrázzák az online információkat: „A tartalmak önkényes blokkolása vagy szűrése, a jogos véleménynyilvánítás kriminalizációja, a közvetítő felelősségének megállapítása, a felhasználók lekapcsolása az inter-

⁹ World Press Freedom Index: A New Era of Polarisation. *Reporters Without Borders*, 2023, <https://bit.ly/4a8DBaY>.

¹⁰ Cengiz and Others v. Turkey, no. 48226/10 és 14027/11, 2015. december 1-jei ítélet, § 49.

¹¹ Digital India. Department of Electronics and Information Technology, Government of India, 2015, <https://bit.ly/4a4o7EM>.

¹² Purna Chandra SETHI – Prafulla BEHERA: Network Traffic Management Using Dynamic Bandwidth on Demand. 15(6) *International Journal of Computer Science and Information Security* (2017) 369–375.

¹³ GYETVÁN Dorina: A cenzúra privatizációja avagy a cenzúra új virágkora? In GOSZTONYI Gergely (szerk.): *A ve-lünk élő történelmi cenzúra*. Budapest, Gondolat, 2022, 57–69.; GOSZTONYI Gergely: *Cenzúra Arisztoteléstől a Facebookig. A közösségi média tartalomszabályozási gyakorlatának komplexitása*. Budapest, Gondolat, 2022, <https://doi.org/10.24362/cenzura.gosztonyi.2022>.

netről, többek között a szellemi tulajdonjogi törvények alapján, kibertámadások, valamint a magánélethez való jog és az adatok elégtelen védelme.”¹⁴

Már a 2019-es internetleállításokról szóló, 2020 elején publikált #KeepItOn jelentésben foglaltak is aggodalomra adtak okot: „2019 nehéz év volt Bolívia, Malawi, India, Szudán és más országok számára is, mind az online, mind az offline térben. A #KeepItOn koalíció 2019-ben a leállítások számának növekedését rögzítette, valamint a fenntartott és hosszabb ideig tartó, továbbá célzott internetleállítások felé mutató trendet dokumentált.”¹⁵ Világszerte legalább 213 dokumentált leállítás történt 2019-ben, és az érintett országok száma az előző évi 25-ről 33-ra nőtt. A listát már pár éve is India, Venezuela és Jemen vezette. A helyzet a legfrissebb, 2023-as jelentés közzétételének idejére sem lett biztatóbb.¹⁶ Immár a világ 35 országában alkalmazza a kormányzat a célzott internetleállítást. Ha egy ország nem képes a saját földrajzi határain belül a teljes internet leállítására,¹⁷ akkor is el tudja érni nagyjából ugyanezt, csak más eszközökkel. Az egyik a sáv szélesség korlátozása, ami hatékonyan lassítja az internetes forgalmat (*throttling*), míg más módszerek kizárólag a közösségimédia-oldalakat célozzák. Közös ezekben, hogy megzavarják az információ szabad áramlását és az állampolgárok hozzáférést az őket érintő és érdeklő információkhoz.

A leállítások és lelassítások tényleges számát szinte lehetetlen pontosan meghatározni. A világ kormányzatai 2019-ben mindössze 116 leállítást ismertek el,¹⁸ ami a megfigyelt 213-nak mindössze az 54%-a. A kormányzatok bevallott jogi céljai közé tartozott „az álhírek, a gyűlöletbeszéd, valamint az erőszakra ösztönző tartalmak elleni küzdelem, illetve a közbiztonság és a nemzetbiztonság fenntartása és az iskolai vizsgák integritásának megóvása.”¹⁹ A műszaki problémák növekvő számát is felhozták kifogásként, habár a megfigyelők és a kritikusok ezt a magyarázatot vitatják, és úgy hiszik, a valódi okok máshol keresendők: főként a tiltakozásokkal, az erőszakkal, a választásokkal és a politikai instabilitással kapcsolatosak. A jelentés szerint úgy tűnik, hogy kivételes körülmények (például választások, katonai cselekmények, vallási ünnepek, kormánytisztviselők látogatásai) esetén az államok hajlamosak rendkívüli (nem jogszzerű) intézkedéseket alkalmazni a vélt vagy valós problémák nyílt kritizálásának megakadályozására. A némileg bürokratikusnak hangzó megelőző óvintézkedéseket például „az indiai kormány szinte minden esetben a háborús cselekményekkel járó helyzetekben megvalósuló internetleállítások indokolására használja fel.”²⁰ A probléma növekvő területi volumenét jelzi,

¹⁴ Report of the Special Rapporteur on the promotion and protection of the right to freedom of opinion and expression. ENSZ, 2011, UN Doc A/HRC/17/27, 1.

¹⁵ Targeted, Cut Off, and Left in the Dark. *Access Now*, 2020. február 24., <https://bit.ly/4aal0uQ>, 1. Érdemes megemlíteni, hogy a dokumentum a leállítások széles körét monitorozza, így idetartoznak mind a mobil-, mind az internethálózatok – akár teljes, akár részleges – blokkolásával kapcsolatos esetek. A dokumentum az IP-címek blokkolásával és a forgalomnak csupán lassításával járó kormányzati lépéseket is a kérdéses esetek közé sorolja.

¹⁶ Weapons of Control, Shields of Impunity: Internet Shutdowns in 2022. *Access Now*, 2023. február 28., <https://bit.ly/3JONznd>.

¹⁷ Erről részletesen lásd Gergely GOSZTONYI: Special Models of Internet and Content Regulation in China and Russia. *ELTE Law Journal*, 2021/2., <https://doi.org/10.54148/ELTELJ.2021.2.87>, 87–99.

¹⁸ Targeted, Cut Off, and Left in the Dark (15. lj.) 12.

¹⁹ Uo. 13.

²⁰ Uo. 3.

hogy 2023-ra a leállások „31,6%-a egynél több államban, tartományban vagy régióban lévő helyszíneket érintettek”²¹

3. Az indiai internetleállások és -korlátozások jogi szabályozása és vonatkozó bírósági gyakorlata

Immár öt egymást követő évben a világon a legtöbb internetleállást Indiában regisztrálták, és nem is biztos, hogy tükrözi a valóságot az ismert leállások száma. Az indiai szoftverszabadság-jogi központ folyamatosan frissülő online térképén jól látható,²² hogy az internetleállítás és -korlátozás kormányzati alkalmazása 2018-ban erősödött fel, és azóta a megnövekedett szinten állandósult az esetek száma. Ráadásul a 2012 óta ismert 716 indiai eset majdnem 60%-a Dzsammu és Kasmír szövetségi területen történt.²³ A terület vegyes hindu-muszlim lakossága jelentős biztonságpolitikai és területi kockázatot jelent India és szomszédja, Pakisztán viszonyában,²⁴ és lakosainak „2022 nagy részében – az összeköttetés ritka pillanataiban – szinte folyamatosan internetfennakadásokkal és rossz szolgáltatási minőséggel”²⁵ kellett együtt élniük. Ráadásul az internet leállása jelentős költségekkel jár a gazdaság és a stabilitás szempontjából: egy jelentés szerint India csak 2021-ben 2,8 milliárd dollárt veszített az internetleállások miatt.²⁶

A szövetségi struktúrájú országban²⁷ az internet leállításának vagy korlátozásának elrendelése mind a központi, mind az állami kormányzat hatáskörébe beletartozik.²⁸ Az indiai alkotmány biztosítja a véleménynyilvánítás szabadságát,²⁹ ám a jogszabály lehetővé teszi a kormány számára, hogy bizonyos esetekben korlátozza azt, amennyiben az észszerűnek és arányosnak minősül.³⁰ A jogalapot ehhez jelenleg két jogszabály szolgálhatja: a büntetőeljárás és a távirótörvény.³¹

²¹ Uo. 5.

²² Lásd <https://bit.ly/3UMLWwv>.

²³ Dzsammu és Kasmír 2019. október 31-ig államként, azóta szövetségi területként képezi India részét. A korábbi Dzsammu és Kasmír állam harmadik része – Ladak – önálló szövetségi területté vált.

²⁴ HALASI Gábor: Egy forrongó tartomány: Kasmír. *Biztonságpolitika*, 2019. március 11., <https://bit.ly/3wqnTKi>.

²⁵ Weapons of Control, Shields of Impunity (16. lj.) 16.

²⁶ *Let The Net Work: Internet Shutdowns in India 2022*. New Delhi, Software Freedom Law Center, 2022, 15.

²⁷ India jelenleg huszonnyolc államra és nyolc szövetségi területre van felosztva, ezeken belül az alsóbb szintű közigazgatási egységek a kerületek.

²⁸ Shilpa JAIN – Adithya Anil VARIATH: Internet Shutdowns and Virtual Curfews: Searching for Rights in Digital Darkness. 4(2) *CASHR Journal on Human Rights Practice* (2020) 35–48.

²⁹ Constitution of India, 1950, 19. szakasz 1a bekezdés.

³⁰ Uo. 19. szakasz 2. bekezdés.

³¹ Meg kell jegyezni, hogy az információs technológiáról szóló 2000-es indiai törvény 66. szakasz a) pontja is lehetővé tette a számítógépes erőforrás vagy kommunikációs eszköz használata útján történő, bosszúságra, kellemetlenségre, veszélyre, akadályozásra, sértésre, sérelemre, valamint bűncselekményre, megfélemlítésre, ellenségeskedésre, gyűlöletre vagy rosszindulatra irányuló tudottan hamis információterjesztés megtiltását akár az online kommunikáció felfüggesztése révén is, ám az indiai legfelső bíróság 2016-ben hatályon kívül helyezte a vonatkozó szakaszt, mivel az jelentősen túlmutatott az indiai alkotmány 19. szakasz 2. bekezdése szerinti megengedett korlátozások körén. Ezenkívül a bíróság megállapította, hogy mivel a jogszabály nem határozta meg a kellemetlenség vagy a bosszúság fogalmát, nagyon sok védett és ártatlan szólás vált korlátozhatóvá, ezért a rendelkezés túlságosan tág és homályos volt. Shreya Singhal v. Union of India AIR 2015 SC 1523, 5., 98.

3.1. A büntetőeljárás törvény

Az 1973-as törvény 144. szakasza felhatalmazza a körzeti elöljárót, hogy „utasíthasson bárkit, hogy tartózkodjon egy bizonyos cselekménytől vagy tegyen bizonyos intézkedéseket a birtokában vagy kezelésében lévő vagyontárgyakkal kapcsolatban”.³² A vonatkozó törvényhely akkor alkalmazható, amikor gyors intézkedésre van szükség olyan cselekmények megakadályozására vagy megelőzésére, amelyek – többek között – veszélyeztetnék a biztonságot, megzavarnák a köznyugalmat vagy lázadást szítanának. A jogalkotó az intézkedést csak írásos formában kiadva fogadja el, és csak akkor, ha az a döntés lényeges körülményeit is tartalmazza. E szakasznak az online szférára történő kiterjesztő értelmezése adja az internetleállítások egyik jogi alapját.

Az indiai legfelső bíróság 2016-ban a Gaurav Sureshbhai Vyas v. State of Gujarat ügyben alkotmányosnak mondta ki a büntetőeljárás törvény vonatkozó szakaszát.³³ Az ítélet előzménye, hogy 2015 augusztusában Gudzsarát állam vezetői egy hétre blokkolták az internet-hozzáférést a mobiltelefonokon, miután széles körű nyilvános tiltakozások törtek ki a területen. Az állam a büntetőeljárás törvény 144. szakasza alapján bocsátotta ki a végzést, ám a joghallgató Vyas megtámadta az intézkedést a gudzsarati legfelső bíróságon. A bíróság megállapította, hogy a közrend megzavarásának lehetősége elegendő hivatkozási alap az állam számára az internet korlátozására,³⁴ amennyiben az várhatóan további zavargásokat akadályoz meg. Ráadásul a bíróság figyelembe vette az intézkedés ideiglenes jellegét és azt is, hogy az állampolgárok nem voltak teljes körűen elzárva az információktól, hiszen az otthoni széles sávú internetelérést nem érintette az intézkedés. A bíróság így elutasította a kérelmet.³⁵ Vyas az indiai legfelső bírósághoz fordult, ám az fenntartotta az alsóbb szintű bíróság döntését.

Az indiai legfelső bíróságnak 2020-ban hasonló kérdésben kellett döntést hoznia az Anuradha Bhasin v. Union of India ügyben.³⁶ 2019. augusztus 4-én – a terület státuszáról szóló alkotmánymódosítás ürügyén – elrendelték Dzsammu és Kasmír államban a mobiltelefon-hálózatok, az internetszolgáltatások és a vezetékes kapcsolatok teljes körű leállítását. Az állam a büntetőeljárás törvény 144. szakasza alapján az erre vonatkozó felhatalmazására hivatkozva további korlátozásokat vezetett be a mozgásszabadság és a nyilvános gyülekezés szabadságára vonatkozóan is. Mivel ezek korlátozták az újságírók utazási és publikálási lehetőségeit, Bhasin, a *Kashmir Times* szerkesztője, bíróságon támadta meg a rendeletet, azzal érvelve, hogy az internet nélkülözhetetlen a sajtó számára, és annak leállításával a hatóságok kvázi leállásra kényszerítették őket. Kérelmében az is szerepelt, hogy a kormány nem mérlegelte, ésszerű és arányos volt-e az internet leállítása, továbbá a közrend semmilyen módon nem volt veszélyben a rendelet meghozatalakor.

³² Code of Criminal Procedure 1973, 144. szakasz.

³³ Gaurav Sureshbhai Vyas v. State of Gujarat 2016 SCC SC 1866.

³⁴ A közrendzavarás kapcsán 1966-ban az indiai legfelső bíróság kimondta, hogy egy nagyobb közösséget vagy a nyilvánosság egészét kell hogy érintse egy adott intézkedés. Ram Manohar Lohia v. State Of Bihar and Others 1966 AIR 740, 1966 SCR (1) 709.

³⁵ Gaurav Sureshbhai Vyas v. State of Gujarat 2015 SCC Guj 6491.

³⁶ Anuradha Bhasin v. Union Of India AIR 2020 SC 1308.

A bíróság inkább a törvény eljárási aspektusára, mintsem az anyagi jogi szempontokra helyezte a hangsúlyt döntésében. Kiemelte, hogy a büntetőeljárás törvény 144. szakasza alapján hozott döntést írásban közzé kell tenni, amihez széles körű elérést kell biztosítani, azaz a közzétételnek nyilvánosnak kell lennie. Megerősítette, hogy semmiképpen nem megengedett sem az internetszolgáltatások határozatlan idejű felfüggesztése, sem pedig a korlátozás széles körű alkalmazása.³⁷ Az arányosság elve alapján így a hatóságoknak a legkevésbé korlátozó intézkedést kell alkalmazniuk. A bíróság kiemelte:

egy olyan helyzetben, amikor az állampolgárok alapvető jogait korlátozzák, ezt nem lehet önkényes hatalomgyakorlással tenni, hanem objektív tényekre kell alapozni. A büntetőeljárás törvény 144. szakasza szerinti megelőző/helyreállító intézkedéseknek a szükséghelyzet típusán, területi kiterjedésén, a korlátozás jellegén és időtartamán kell alapulniuk [...] ténylegesen szükségesnek kell lenniük a vészhelyzet leküzdéséhez.³⁸

A bíróság így az arányosság kérdéskörét – a nemzetközi joggyakorlathoz hasonlóan³⁹ – az alábbi szempontok szerint vizsgálta:

- legitim volt-e a korlátozás célja;
- szükséges volt-e a korlátozás;
- mérlegelték-e a hatóságok az alternatív intézkedéseket a korlátozás helyett;
- a legkevésbé korlátozó intézkedést alkalmazták-e;
- bírósági felülvizsgálat alá eshet-e a korlátozás.

Míndezek alapján az indiai legfelső bíróság megerősítette korábbi döntését, és fenntartotta azt az álláspontját, hogy a büntetőeljárás törvény 144. szakasza alkotmányosan alkalmazható az internetleállítások és -korlátozások kapcsán.

3.2. A távirótörvény

Az 1885. évi távirótörvény egyik 2017-es módosításával alkották meg a távközlési szolgáltatások ideiglenes felfüggesztésére vonatkozó szabályokat közveszélyhelyzet vagy közbiztonságot veszélyeztető helyzet esetére.⁴⁰ Az 5. szakasz 2. bekezdése alapján

³⁷ Ishwari D. KUWAR: Anuradha Bhasin v. Union Of India. *Law Essentials*, 2022. január 16., <https://bit.ly/4bv02YH>.

³⁸ Anuradha Bhasin v. Union Of India AIR 2020 SC 1308, 133. és 71. bekezdés.

³⁹ Womah Mukong v. Cameroon CCPR/C/51/D/458/1991, 1994. augusztus 10., 9.7. bekezdés; Sohn v. Republic of Korea CCPR/C/54/D/518/1992, 1995. július 19., 10.4. bekezdés; Malcolm Ross v. Canada CCPR/C/70/D/736/1997, 2000. október 18., 11.2. bekezdés; Francisco Martorell v. Chile, 1996. május 3., 55. bekezdés; Herrera-Ulloa v. Costa Rica Series C No 107, 2004. július 2., 120. bekezdés; Handyside v. United Kingdom, no. 5493/72, 1976. december 7-i ítélet, § 49.; The Sunday Times v. UK (No. 1), no. 6538/74, 1979. április 26-i ítélet, § 45.; Perinçek v. Switzerland, no. 27510/08, 2015. október 15-i ítélet, § 124.; Zimbabwe Lawyers for Human Rights and Institute for Human Rights and Development in Africa v. Zimbabwe Comm no 294/04 (ACommHPR, 2009), 80. bekezdés.

⁴⁰ Indian Telegraph Act 1885, 5. szakasz 2. bekezdés.

a központi kormány vagy valamely állami kormány, illetve a központi kormány vagy valamely állami kormány által erre külön felhatalmazott bármely tisztviselő elrendelheti, hogy bármely személynek vagy személyek bármely csoportjának címzett vagy tőlük származó, vagy bármely meghatározott tárgyra vonatkozó, bármely táviró által továbbításra szánt, illetve továbbított vagy fogadott üzenetet vagy üzenetcsoporthoz ne továbbítsanak, illetve tartóztassanak fel vagy tartsanak vissza.

Ennek szintén az online szférára való kiterjesztő értelmezésével az internet leállítása a közveszélyhelyzet vagy a közbiztonság érdekében rendelkezhető el. Ám mivel a törvény nem határozza meg pontosan e fogalmakat, „nagyon gyakran olyan helyzetekben rendelik el az internet leállítását, amelyek nem felelnek meg a közveszélyhelyzet vagy a közbiztonság bírósági precedensekben meghatározott minimumkövetelményeinek sem”.⁴¹

Az egyik ilyen esetben Rádzsasztán belügyminisztériuma 2018. július 12-én elrendelte az internetszolgáltatások felfüggesztését egy napra az egész államban a távirótörvény 5. szakaszában szereplő közveszélyhelyzet fogalmára való hivatkozással. A rendelet az internet minden formájára vonatkozott (széles sávú, bérelt vonali, mobil adatátviteli és 2G/3G/4G). A felfüggesztő rendelet célja a nemkívánatos tevékenységek megakadályozása és a közrend fenntartása volt a kormányzati rendőrségi felvételi vizsgák során. Egy helyi lakos, Dharendra Singh Rajpurohit beadvánnyal fordult a rádzsasztáni legfelső bírósághoz a rendelet alkotmányosságát vitatva. Azal érvelt, hogy az internet önkényes és észszerűtlen leállítása miatt ő maga és a teljes lakosság aránytalan kellemetlenségeket szenved el az alapvető szükségletekhez való hozzáférés tekintetében. A legfelső bíróság 2018. november 28-án megállapította, hogy a nyilvános vizsgák lebonyolítása nem minősíthető közveszélyhelyzetnek.⁴²

Asszám állam – szintén a távirótörvény 5. szakaszára hivatkozva – 2019. december 11-én felfüggesztette a mobil- és széles sávú internetet, válaszul az állampolgársági törvény módosítását követő tiltakozásokra és erőszakos cselekményekre. Hat nap után, a viszonylagos társadalmi nyugalom helyreállása, a kijárási tilalom feloldása és a széles sávú szolgáltatások újraindítása ellenére a mobilszolgáltatások továbbra is felfüggesztve maradtak, ezért több jogvédő közérdekű keresetet nyújtott be. Az ennek nyomán induló Banashree Gogoi v. Union of India ügyben az asszami legfelső bíróság kiemelte, hogy bár a felfüggesztésnek valóban megvannak az alkotmányos alapjai, a körülményeket folyamatosan vizsgálni kell, és az érintett szolgáltatásokat azonnal helyre kell állítani, amint azt a helyzet megengedi.⁴³

Pár évvel később, 2022. március 3-án Nyugat-Bengál belügyminisztériuma rendelte el a teljes internetszolgáltatás felfüggesztését nyolc (nem egybefüggő) napra 2022. március 7. és 16. között. A rendeletet szintén a távirótörvény közbiztonság-fogalmára való hivatkozással adták ki, mert a beérkezett hírszerzési jelentések szerint az internethasználatot „bizonyos területeken jogellenes tevékenységek jellemzik a következő néhány napban”.⁴⁴ Az idősávok meglepő módon

⁴¹ *Let The Net Work* (26. l.) 24.

⁴² Dharendra Singh Rajpurohit v. State of Rajasthan CW/10304/2018.

⁴³ Banashree Gogoi v. Union of India and 7 Others 2019 SCC Gau 5584.

⁴⁴ West Bengal Bans Net Services on Class 10 Board Exam Days in Some Areas to Stop Cheating. *The Economic Times*, 2022. március 6., <https://bit.ly/3y94C0B>.

egyeztek a 2022-es Madhyamik Pariksha vizsga lebonyolításának időszakával,⁴⁵ amelyet több mint egymillió diáknak kellett letennie az államban. Ashlesh Birader, az Internet Freedom Foundation munkatársa beadvánnyal fordult az állam legfelső bíróságához, amelyben megtámadta a rendelet alkotmányosságát, mivel álláspontja szerint az iskolai vizsgák esetében nem áll fenn a közbiztonság megsértésének veszélye. Bár Nyugat-Bengál állam főtanácsnoka megvédte a felfüggesztő rendeletet, azzal érvelve, hogy az korlátozott hatályú, arányos és szükséges volt, a nyugat-bengáli legfelső bíróság 2022. július 18-án arra a következtetésre jutott, hogy azt törvényi felhatalmazás nélkül hozták meg, és nem tartalmazta az internetszolgáltatások felfüggesztésének indokolását. A bíróság azt is megállapította, hogy az államnak számos más eszköz áll rendelkezésére a tisztességtelen eszközök alkalmazásának megakadályozására a vizsgán, így a végzés az arányosság követelményével szemben is elbukott.⁴⁶

Asszám állam kormányzata 2022. augusztus 18-án – a korábbi legfelső bírósági döntésekről tudomást sem véve – ismét felfüggesztette a mobilinternet-szolgáltatásokat egy állami felvételi vizsga idejére 2022. augusztus 21-ére, 28-ára és szeptember 11-ére, hogy megakadályozza az esetleges csalásokat.⁴⁷ Érdekesség, hogy a rendelkezés idézi az asszámi középiskolai oktatási tanácstól kapott leveleket, amelyekben csupán arra kéri a kormányt, hogy vizsgálja meg az internetkapcsolat letiltásának lehetőségét az érintett vizsgaközpontokban. Ennek ellenére a kormányzat az internetszolgáltatások felfüggesztését a felsorolt körzetek teljes egészére rendelte el.⁴⁸ Egy asszámi szociális munkás, Raju Prosad Sarma megtámadta a rendelkezés alkotmányosságát a legfelső bíróságnál, azonban az 2022. augusztus 26-án visszautasította az ideiglenes intézkedés meghozatalát, mivel úgy érezte, a hátralévő két napban egy ilyen döntés „zavart okozhat a vizsgák lebonyolításában”.⁴⁹ Emellett befolyásolta a döntést, hogy egyrészt Asszám főtanácsnoka ígéretet tett arra, hogy a 2022. szeptember 11-ei vizsgán nem fogják alkalmazni az internet felfüggesztését, másrészt a bíróság álláspontja szerint a kérelmező nem tudta tényekkel alátámasztani az ideiglenes intézkedés iránti kérését. Mindezek alapján kiemelendő, hogy ebben az ügyben az asszámi legfelső bíróság a rendelet alkotmányosságával és érdemi részével nem foglalkozott, és azzal sem, hogy a végrehajtó hatalom jogosult-e egyáltalán felfüggeszteni az internetszolgáltatásokat a vizsgákon való csalás megakadályozása érdekében.

3.3. A telekommunikációs törvénytervezet

Az indiai távközlési minisztérium – 138 évvel a távirótörvény hatálybalépése után – 2022. szeptember 21-én előterjesztette az új telekommunikációs törvény tervezetét,⁵⁰ amely „korszerű

⁴⁵ A Madhyamik Pariksha az iskolai oktatás tizedik évfolyamának végén kötelezően leteendő központi vizsga.

⁴⁶ Ashlesh Biradar v. State of West Bengal PA(RB) WPA (P) 104/2022.

⁴⁷ Ratnadip CHOUDHURY: 4 Hour Internet Shutdown in Assam. Reason: To Prevent Cheating in an Exam. *NDTV*, 2022. augusztus 21., <https://bit.ly/3Qy4VrW>.

⁴⁸ Gauhati HC Issues Notice in Challenge Against Internet Shutdowns but Refuses Interim Relief. Internet Freedom Foundation, 2022. szeptember 5., <https://bit.ly/3wqo7B8>.

⁴⁹ Raju Prosad Sarma v. The State of Assam WP(C)/5527/2022.

⁵⁰ Draft Indian Telecommunication Bill 2022.

és jövőbe mutató jogi keretet⁵¹ biztosítana India számára. A törvénytervezet 24. szakasz 2. bekezdése rögzíti a távközlési szolgáltatások felfüggesztésének feltételeit és eljárását:

Bármilyen közveszélyhelyzet bekövetkezésekor vagy a közbiztonság érdekében a központi kormány vagy egy állam kormánya, illetve a központi kormány vagy egy állam kormánya által erre külön felhatalmazott tisztviselő, ha meggyőződött arról, hogy ez szükséges vagy célszerű, India szuverenitása, integritása vagy biztonsága, a külföldi államokkal való baráti kapcsolatok, a közrend vagy a bűncselekményre való felbujtás megelőzése érdekében, írásban rögzítendő indokok alapján, végzéssel:

(a) elrendelheti, hogy bármely személynek vagy személyek bármely csoportjának címzett vagy tőlük származó, vagy bármely meghatározott témára vonatkozó, bármely távközlési szolgáltatás vagy távközlési hálózat által továbbításra szánt, vagy továbbított vagy fogadott üzenetet vagy üzenetcsoportot ne továbbítsanak, vagy azt ne hallgassák le, vagy tartsák vissza, illetve az ilyen utasításban említett tisztviselőnek hozzák tudomására; vagy

(b) elrendelheti, hogy a bármely távközlési hálózaton keresztül továbbított vagy fogadott, bármely személy vagy személyek bármely csoportja felé vagy által továbbított vagy fogadott, vagy bármely meghatározott témára vonatkozó kommunikációt vagy kommunikációs csoportot fel kell függeszteni.

Látható, hogy a szakasz jelentős mértékben épít a hatályos szabályozási megoldásokra, kiterjesztve azt a modern kommunikációs technológiákra is. Ugyanakkor a törvénytervezet kritikussai – a jelen témához nem tartozó sok egyéb kifogás mellett – felróják,⁵² hogy a jogszabály továbbra sem tartalmazza a közveszélyhelyzet és a közbiztonság fogalmának pontos meghatározását, így a hatósági joggyakorlat – ahogy fentebb láttuk – továbbra is kiterjesztően fogja tudni értelmezni az ilyen alapjog-korlátozó lépéseket. Ráadásul a törvénytervezet 53. szakasza kimondja, hogy az 1885-ös távirótörvény alapján hozott vagy állítólagosan hozott minden szabály, iránymutatás vagy közigazgatási utasítás mindaddig hatályban marad, amíg azokat az új törvény alapján hozott szabályok fel nem váltják, így a precedensrendszer miatt még sok problematikus elrendelt internetleállítást prognosztizálnak az indiai szakértők.

4. Konklúzió

Európában 2024-ben nehéz elképzelni, hogy e-mail, chatüzenet vagy SMS helyett kézzel írott jegyzeteket küldözgessünk futárral, ha kommunikálni szeretnénk valakivel. Dzsammu és Kaszmír lakosai azonban éppen ezt teszik,⁵³ hiszen a modern kommunikációs technológiáktól elvágja őket az indiai kormányzat. Az internetleállítások és -korlátozások számos területen megzavarják a lakosság mindennapjait: jelentősen érintik az emberi jogokat, de befolyásolják – többek között – az ipart, a kereskedelmet, az egészségügyet, az alapszintű kommunikációt és az oktatást. Török Bernáttal egyetértve megállíthatjuk tehát, hogy a közösségi médiával és tágabban

⁵¹ Explanatory Note to the Draft Indian Telecommunication Bill 2022, 1.

⁵² A törvénytervezet általános kritikáját lásd Anunay KULSHRESTHA – Gurshabad GROVER: The Indian Telecommunication Bill Engenders Security and Privacy Risks. *Lawfare*, 2023. március 9., <https://bit.ly/4dRpTfr>.

⁵³ Kashmiris Resort to Primitive Communication. *Deutsche Welle*, 2019. december 8., <https://bit.ly/4b5wJwl>.

értelmezve az internettel kapcsolatos problémák „a társadalmi nyilvánosság működésének már kialakult, súlyos anomáliáira mutatnak rá”.⁵⁴ Mindez azt is jelenti, hogy önmagában a legtisztességesebb szándékú jogalkotó sem lesz képes arra, hogy a társadalmi tudatosítás és a digitális médiaműveltség növelése nélkül valódi eredményeket érjen el.

Az indiai parlament hírközlési és informatikai állandó bizottsága 2021 decemberében „A távközlési/internetszolgáltatások felfüggesztése és annak hatása” című jelentésében megállapította, hogy a vizsgákon elkövetett csalás nem jelent nagyszabású közbiztonsági problémát vagy közveszélyhelyzetet, és hogy „a felfüggesztési szabályokkal jelentősen visszaéltek, ami hatalmas gazdasági veszteségekhez vezetett, és mérhetetlen szenvedést okozott a lakosságnak, valamint súlyos reputációs kárt okozott az országnak”.⁵⁵ A bizottság azt javasolta, hogy a belügyminisztérium készítsen átfogó tanulmányt az internet leállításának hatásairól, valamint a közbiztonság és a közveszélyhelyzet kezelésének hatékonyságáról.⁵⁶

Ahogy láthattuk, az indiai alkotmány 19. cikke biztosítja a véleménynyilvánítás szabadságát, ám lehetővé teszi a kormány számára, hogy bizonyos esetekben korlátozza azt, amennyiben az ésszerűnek és arányosnak minősül. A kialakult indiai legfelső bírósági gyakorlat szerint

- az internet leállítása csak ideiglenes lehet, azaz nem szólhat határozatlan időre;
- a korlátozásokat elrendelő valamennyi végzést nyilvánosan közzé kell tenni;
- az ilyen végzések felülvizsgálatát a bíróságok számára lehetővé kell tenni.⁵⁷

Ahogy az indiai legfelső bíróság 2020-ban a Bhasin-ügyben fogalmazott: „a távközlési szolgáltatások – legyen szó akár az internetről, akár másról – teljes körű felfüggesztése drasztikus intézkedés, amelyet az államnak csak akkor szabad megfontolnia, ha az »szükséges« és »elkerülhetetlen«. Ennek érdekében az államnak meg kell vizsgálnia, hogy van-e alternatív, kevésbé beavatkozó megoldás.”⁵⁸

Azonban a kormány az elmúlt években több olyan lépést is tett, amely minimum megkérdőjelezi nemes szándékait a digitális India létrehozására. Az országban egyre növekszik a közterületi kamerák száma, így a főváros, Új-Delhi immár a világ legjobban megfigyelt városa négyzetkilométerenként 1826 kamerával.⁵⁹ A kamerák képeit arcfelismerő rendszereken futtatják keresztül, és a kritikusok szerint hiányoznak az ehhez szükséges, a személyiségi jogokat tiszteletben tartó jogszabályok. Az internetkorlátozások és -leállítások mellett a célzott blokkolások száma is jelentős: „2015 januárja és 2022 szeptembere között Indiában 55 580 weboldalt, YouTube-csatornát, alkalmazást stb. blokkoltak.”⁶⁰ Mindezek mellett erősödő tendencia, hogy a jogellenes tartalmat hordozó poszt, komment, videó vagy URL helyett teljes szolgáltatásokat

⁵⁴ TÖRÖK Bernát: Közösségi média – társadalmi párbeszéd. *Fundamentum*, 2022/3., 61.

⁵⁵ Suspension of Telecom Services/Internet and its Impact. Standing Committee on Communication and Information Technology: Átdolgozott jelentés, 2023. február, <https://bit.ly/3wALuYK>, 46.

⁵⁶ Uo. 19.

⁵⁷ The Legality of Internet Shutdowns in India. *Legal Service India*, 2020. július 20., <https://bit.ly/3wtpiQn>.

⁵⁸ Anuradha Bhasin v. Union Of India, 99. bekezdés. A kormányoknak „az internet leállítását helyettesítő alternatív intézkedéseket kell előnyben részesíteniük”. Lásd *Internet Shutdowns. An Internet Society Public Policy Briefing*. Internet Society, 2019. december, <https://bit.ly/3Uzk4dI>, 8.

⁵⁹ Aishwarya JAGANI: India's Great Firewall. 52(1) *Index on Censorship* (2023), <https://doi.org/10.1177/03064220231165392>, 70.

⁶⁰ *Finding 404: A Report on Website Blocking in India*. New Delhi, Software Freedom Law Center, 2023, 8.

tesznek elérhetetlenné kormányzati úton.⁶¹ A platformszabályozásban az országot jellemző – az európaihoz hasonló – „biztonságos kikötő modell”⁶² is megkérdőjeleződött: az információs technológiáról szóló 2000-es törvény 2021 eleji módosításakor a közösségimédia- és a streamingszolgáltatókra új szabályokat vezettek be, amelyek alapján

- kormányzati kérelem esetén fel kell oldaniuk a végponttól végpontig tartó titkosítást;
- a kormányzat által vitatottként jelzett tartalmakat az értesítéstől számított 36 órán belül elérhetetlenné kell tenniük vagy el kell távolítaniuk;
- egy indiai nemzetiségű, Indiában élő vezető megfeleléségi tisztviselőt kell kijelölniük, aki személyesen polgári és büntetőjogi felelősségre is vonható a fenti szabályok be nem tartása esetén.⁶³

Az információs technológiáról szóló törvény 87. szakasza alapján a kormányzat 2021-ben kiadta az „Információtechnológiai szabályok (a közvetítői szolgáltatásoknak szóló iránymutatások és a digitális média etikai kódexe)” című dokumentumot,⁶⁴ amelyhez 2023 elején rövid időn belül több módosítást is kívánt fűzni. Az egyik arra kötelezné a platformokat, hogy távolítsanak el a központi kormányzat tevékenységével kapcsolatos minden olyan tartalmat, amelyet a sajtóinformációs hivatal vagy más felhatalmazott kormányzati ügynökségek tényellenőrző egységei „hamisnak vagy félrevezetőnek” ítélnék.⁶⁵ A módosítást – nem bevárva a társadalmi egyeztetés végét – a kormányzat 2023. április 6-án hatályba léptette. A kormányzati ellenőrzés mintha csak növekedne.

Ezek után a kormányzat bejelentette a „digitális India törvény” előkészítését, amely a jelenlegi keretekre építve egységesítené a szabályozást, és már meg is kezdődtek a konzultációi. A már megismert információkból kitűnik, hogy az internetleállítások és -korlátozások új szabályozása is e törvény részét képezné a jövőben,⁶⁶ pedig a nyílt, biztonságos és megbízható internethez való korlátlan hozzáférés mindenki számára létfontosságú lenne az alapvető jogok védelme szempontjából a 21. századba belépő Indiában, és az internet-hozzáférés bármilyen zavara ellentétben áll a digitális Indiáról alkotott jövőképpel.⁶⁷ Mindezek ellenére az internetleállítások és -korlátozások gyakorlata továbbra is folyamatosnak tűnik az országban,⁶⁸ és „a kormány biztonsági szelepként használja azt”.⁶⁹

⁶¹ Lásd például *UTV Software Communication Ltd. and Others v. 1337X.to and Others* 2019 SCC Del 8002. A túlzott és a teljes körű blokkolás európai gyakorlatáról lásd GOSZTONYI Gergely: Az internet-hozzáférés korlátozásának gyakorlata az Emberi Jogok Európai Bírósága előtt. *In Medias Res*, 2021/1., 91–101.

⁶² Information Technology Act, 2000, 79. szakasz.

⁶³ JAGANI i. m. (59. lj.) 68.; India's Government Wants Total Control of the Internet. *Wired*, 2023. február 13., <https://bit.ly/4btprSE>.

⁶⁴ The Information Technology (Intermediary Guidelines and Digital Media Ethics Code) Rules, 2021.

⁶⁵ A fake news szabályozási nehézségeiről lásd PAPP János Tamás: *A közösségi média szabályozása a demokratikus nyilvánosság védelmében*. Budapest, Wolters Kluwer, 2022.

⁶⁶ Proposed Digital India Act. Ministry of Electronics and Information Technology, Government of India, 2023, <https://bit.ly/4bsJ3Gq>.

⁶⁷ Open letter – The government of India must review and reform of the legal and regulatory framework governing internet shutdowns. *Access Now*, 2023. április 6., <https://bit.ly/4bKHeVR>.

⁶⁸ Vö. Supreme Court Agrees to Hear Plea Challenging Frequent Internet Shutdowns in Different States. *LiveLaw*, 2023. március 21., <https://bit.ly/4a8Df48>.

⁶⁹ Kavya GUPTA: Permissibility of Internet Shutdown in India: An Interminable Enigma. 2(4) *Jus Corpus Law Journal* (2022) 829.

De hogy miért hallgat a világ? „A választások mellett India szókimondó elitje angolul beszél, még ha akcentussal is – ez részben magyarázatot adhat erre. Az is tény, hogy India óriási *soft power*rel rendelkezik, köszönhetően Bollywoodnak, a jógának, a klasszikus zenének, a currynek és a kriketben való jártasságának.”⁷⁰ Ugyanakkor nem feledhetjük a gazdasági racionalitást sem: 834 millió internet-előfizetőjével India – Kína után – a világ második legnagyobb telekommunikációs ökoszisztémája.⁷¹ A távközlési ágazat több mint négymillió embert foglalkoztat és az ország GDP-jének mintegy 8%-át adja.⁷² Csak a Meta hirdetési bevétele több mint kétmilliárd dollár volt 2022-ben az országban. Ráadásul az indiai eseményeknél jóval borzalmasabb dolgokat tár a közösségi média a világ közvéleménye elé Szíriából vagy Ukrajnából.⁷³

Mindezek alapján a kérdés úgy hangzik, hogy vajon a világ legnépesebb országa – a nemzeti hősök, Mahatma Gandhi, Dzsaváharlál Nehru vagy Rabindranáth Tagore szellemiségét követve – megmarad-e demokráciának, vagy rálép a digitális autokrácia pályájára,⁷⁴ amelyen előtte Kína és Oroszország töri az utat.

Irodalomjegyzék

- BOZÓKI András – HEGEDŰS Dániel: A kívülről korlátozott hibrid rendszer. *Politikatudományi Szemle*, 2017/2., 8–17.
- GOSZTONYI Gergely: Az internet-hozzáférés korlátozásának gyakorlata az Emberi Jogok Európai Bírósága előtt. *In Medias Res*, 2021/1., 91–101.
- GOSZTONYI, Gergely: Special Models of Internet and Content Regulation in China and Russia. *ELTE Law Journal*, 2021/2., 87–99.
<https://doi.org/10.54148/ELTELJ.2021.2.87>
- GOSZTONYI Gergely: *Cenzúra Arisztoteléstől a Facebookig. A közösségi média tartalomszabályozási gyakorlatának komplexitása*. Budapest, Gondolat, 2022.
<https://doi.org/10.24362/cenzura.gosztanyi.2022>
- GUPTA, Kavya: Permissibility of Internet Shutdown in India: An Interminable Enigma. 2(4) *Jus Corpus Law Journal* (2022) 819–831.
- GYETVÁN Dorina: A cenzúra privatizációja avagy a cenzúra új virágkora? In GOSZTONYI Gergely (szerk.): *A velünk élő történelmi cenzúra*. Budapest, Gondolat, 2022, 57–69.
- HALASI Gábor: Egy forrongó tartomány: Kasmír. *Biztonságpolitika*, 2019. március 11., <https://bit.ly/3wqnTKi>.

⁷⁰ TRIPATHI i. m. (7. lj.) 62–63.

⁷¹ A különbséget az okozza, hogy a 2022 Q2-es adatok szerint Kínában 69,8%-os, Indiában pedig 59,5%-os volt az internetpenetráció. Asia Internet Use, Population Statistics Data and Facebook Data – Mid-Year 2022, <https://bit.ly/44sYk8d>.

⁷² Explanatory Note to the Draft Indian Telecommunication Bill 2022, 2.

⁷³ KELEMEN Roland – FARKAS Ádám: A közösségimédia-platformok és a hibrid konfliktusok kapcsolata. *In Medias Res*, 2022/1., 96–108.

⁷⁴ *Freedom on the Net. Countering an Authoritarian Overhaul of the Internet*. Freedom House, 2022, <https://bit.ly/3WxbfnL>.

- JAGANI, Aishwarya: India's Great Firewall. 52(1) *Index on Censorship* (2023) 68–71.
<https://doi.org/10.1177/03064220231165392>
- JAIN, Shilpa – VARIATH, Adithya Anil: Internet Shutdowns and Virtual Curfews: Searching for Rights in Digital Darkness. 4(2) *CASIHR Journal on Human Rights Practice* (2020) 35–48.
- KELEMEN Roland – FARKAS Ádám: A közösségimédia-plattformok és a hibrid konfliktusok kapcsolata. *In Medias Res*, 2022/1., 96–108.
- KULSHRESTHA, Anunay – GROVER, Gurshabad: The Indian Telecommunication Bill Engenders Security and Privacy Risks. *Lawfare*, 2023. március 9., <https://bit.ly/44vvILO>.
- KUWAR, Ishwari D.: Anuradha Bhasin v. Union Of India. *Law Essentials*, 2022. január 16., <https://bit.ly/4bv02YH>.
- PAPP János Tamás: *A közösségi média szabályozása a demokratikus nyilvánosság védelmében*. Budapest, Wolters Kluwer, 2022.
- SETHI, Purna Chandra – BEHERA, Prafulla: Network Traffic Management Using Dynamic Bandwidth on Demand. 15(6) *International Journal of Computer Science and Information Security* (2017) 369–375.
- STEINFELD, Jemimah: Can India Survive More Modi? 52(1) *Index on Censorship* (2023) 1.
<https://doi.org/10.1177/03064220231165359>
- TÖRÖK Bernát: Közösségi média – társadalmi párbeszéd. *Fundamentum*, 2022/3., 57–61.
- TRIPATHI, Salil: Modi's Singular Vision for India. 52(1) *Index on Censorship* (2023) 60–65.
<https://doi.org/10.1177/03064220231165389>

A PLATFORMGAZDASÁG SZERZŐI JOGI KIHÍVÁSAI

SZERZŐK: Mezei Péter, Harkai István

SOROZATSZERKESZTŐ: Koltay András

ÁRA: 6000 Ft

Könyvünk a platformok és – kicsit tágabban nézve – az online üzleti modellek szerzői jogi vizsgálatával foglalkozik, a CDSM irányelv terjedelmes rendelkezéseinek sorából azokra fókuszál, amelyek a leginkább érintik a platformgazdaság globális szereplőit.

